

FARVEL BAFANA

REGISSØR	BILLE AUGUST
ORIGINALTITTEL	GOODBYE BAFANA
NASJONALITET	TYSKLAND, BELGIA, SØR-AFRIKA, STORBRIANNIA
SPRÅK	ENGELSK, TEKSTET PÅ NORSK
PRODUKSJONSÅR	2007
SPILLETID	1 T 58 MIN
SENSUR	11 ÅR
MANUS	GREG LATTER, BILLE AUGUST
PRODUKSJON	X FILME CREATIVE POOL
SKUESPILLERE	JOSEPH FIENNES, DENNIS HAYBERT, DIANE KRUGER
DISTRIBUSJON	SANDREW METRONOME NORGE AS FILMSTUDIEARK SKREVET AV PER TERJE NAALSUND
KLASSETRINN	8.-10. KLASSE, VIDEREGÅENDE SKOLE
FAG	SAMFUNNSFAG/HISTORIE, ENGELSK
EMNER	APARTHEID, NELSON MANDELA, KOLONIALISME, RASISME, SØR-AFRIKA

DETTE ER ET FILMSTUDIEARK UTGITT AV FILM&KINO. FOR Å BESTILLE BILLETTER TIL FILMEN TA KONTAKT MED DIN NÆRMESTE KINO

FARVEL BAFANA

Farvel Bafana er basert på beretningen til en av Nelson Mandelas fangevoktere, James Gregory, som hadde et spesielt ansvar for Mandela fra 1968 til løslatelsen i 1990. Gregory var hovedansvarlig for sensuren av brevene som fangene ved Robben Island skrev og mottok. Han ble ansatt fordi han forstod det lokale morsmålet til Mandela, ettersom han hadde vokst opp i nærheten av Mandelas hjem. Dette var viktig for myndighetene, for dermed kunne han fange opp viktig politisk informasjon som Mandela formidlet i den tro at ingen forstod hva han sa.

Mandela var leder av African National Congress' væpnede avdeling, som stod bak sabotasjer av militære og offentlige virksomheter. I løpet av Mandelas tid i fengselet, på 1980-tallet, trappet ANC opp kampen mot myndighetene. Opptrappingen førte til at også vanlige sivile ble skadet og drept under aksjonene deres. Informasjonen som Gregory var med og skaffet, ble brukt av myndighetene for å overraske og drepe ANC-medlemmer under sabotasjevirksomheten.

Filmen viser hvordan Gregory i løpet av tjenesten ble så godt kjent med Mandela at han begynte å tvile på riktigheten av apartheid-politikken som rådde i Sør-Afrika. Filmen viser mange eksempler på forskjellsbehandlingen av fargede og hvite i Sør-Afrika på denne tiden, og hvordan Gregory strever med å forklare dette for barna sine. Samtalene med Mandela får Gregory til å forstå at det som blir fortalt om Mandela og ANC i mediene er feilaktig. Der blir ANC fremstilt som kommunister og terrorister, og deres mål skal være å jage eller drepe alle hvite i Sør-Afrika. Mandela forklarer at han bare kjemper for like rettigheter for alle. For å finne ut av sannheten, oppsøker Gregory myndighetenes arkiver, hvor han får lese det hemmeligholdte "The Freedom Charter", som var ANC og andre fargede aktivisters beskrivelse av hva de kjempet for.

Den gryende fortroligheten mellom Mandela og Gregory skaffer Gregory store problemer med de andre fangevokterne, men han forblir verdifull for myndighetene, som sørger for at Gregory får de beste arbeidsforhold for å holde Mandela under oppsyn. Den utenlandske motstanden mot Apartheid-systemet vokser mot midten av 1980-tallet, og myndighetene velger å isolere Mandela og de mest erfarne ANC-medlemmene fra resten av fangene, slik at de ikke får muligheten til å gå på det som kalles "Mandelas skole" i fengselet. Gregory følger med på lasset, og ender opp som Mandelas fangevokter i en stor enebolig ute på landet. Til sist løslates Mandela, og Gregory ser fram til at Mandela skal forvandle Sør-Afrika.

Filmen fikk Fredsprisen under filmfestival i Berlin i 2007 med denne begrunnelsen: "Filmen, som er basert på en sann historie, viser oss det oppmuntrende i at selv i de meste ubøyelige systemer og under det største press kan utvikles sivil mot, som gjør en medgjerningsmann til et selvstendig tenkende og handlende menneske."

OM FILMSKAPEREN

Bille August er sammen med Lars von Trier Danmarks internasjonalt mest anerkjente filmregissør. Han har vunnet den pretisjefylte førstepremien under Cannes-festivalen to ganger – med *Pelle Erobreren* (1987) og *Den gode viljen* (1991); *Pelle Erobreren* fikk også Oscar for beste utenlandske film. Før hans internasjonale karriere tok til på 1990-tallet, var han særlig kjent som en av Danmarks beste barne- og ungdomsfilmskaper med filmer som *Busters verden* (1984) og *Zappa* (1983). Hans mest kjente internasjonale filmer er *Åndenes hus* (etter Isabel Allendes bok, 1993) og *Frøken Smillas fornemmelse for snø* (etter Peter Høegs bok, 1997).

HVORDAN MAN KAN BRUKE FILMEN I UNDERVISNINGEN

Nelson Mandela vant Nobels fredspris i 1993. Elever som ble født da, er nå 14 år, og det er sannsynlig at mange av dem har lite kunnskap om hvem Mandela er og hva han stod for. Spørsmålene under kan brukes på

to måter – enten som en forberedelse til filmvisningen, slik at elevene skjønner mer av filmen; eller som et etterarbeid, som vil gi læreren et godt inntrykk av hvordan film fungerer som formidler av historisk kunnskap. Det vil da bli tydelig hva elevene bør jobbe mer med for å forstå.

- Hvilket inntrykk ga filmen av Mandela som person?
- Hvem var han?
- Hva stod han for?
- Hva kjempet han for?
- Hva heter landet han bodde i?
- Hvorfor var han fengslet?
- Når – og hvor lenge var han fengslet?
- Hva var apartheid?
- Hvem var det som styrte i landet hans, da han satt i fengsel?
- Hvem regjerer i landet hans i dag?

2. RASISME (UNGDOMSSKOLE/VIDEREGÅENDE)

Filmens hovedperson er fangevokteren Gregory, som gradvis oppdager at samfunnet som han lever i er urettferdig og rasistisk. Møtene med Nelson Mandela spiller en rolle i denne oppvåkningen, men også de andre personene rundt Gregory har tydelige funksjoner. Filmen har et åpenbart ønske om å overbevise tilskuerne om at rasisme er galt. Ved å diskutere de forskjellige personenes holdning til rasisme, kan man også få bedre forståelse av at filmen er dramaturgisk bygget opp rundt møtene Gregory har med andre mennesker.

Presenter hvilket syn følgende personer har på de fargede sør-afrikanerne:

Datteren Natasha

Kona Gloria

Konas venninner

Gregorys assistent

Han som gir Gregory jobben, Patrick Lyster

Den nye overordnede i fengselet
Kollegaene til Gregory

Diskuter hvordan Gregorys syn på de fargede endrer seg fra barndommen via begynnelsen av jobben som fangevokter og helt til Mandela slipper fri. Hva vil dere si er de avgjørende øyeblikkene?

Diskuter hva som er grunnen til at Gloria endrer syn på de fargede?

Diskuter: Hvilket inntrykk ga filmen av måtene rasisme kan opprettholdes og forsterkes på i et samfunn?

Undersøk: Hva er forhistorien til Apartheid-lovgivningen i Sør-Afrika?

3. NELSON MANDELA – EN HISTORISK PERSON (VIDEREGÅENDE)

I læreplanen for historie er det et mål at elevene skal kunne presentere en historisk person og diskutere hvordan samtidige samfunnsrammer påvirket denne personens handlinger. Elevene skal også finne og vurdere historisk materiale som kilder og bruke det i historiske framstillinger. Filmen kan være startskuddet for en mer omfattende undersøkelse av Nelson Mandelas liv og virke. Her er et forslag til en framgangsmåte:

a) Start med å formulere inntrykkene fra filmen. Hva fortalte den om Nelson Mandela som person? Hva fortalte den om samfunnet rundt Mandela og den historiske situasjonen som han befant seg i?

b) Fortsett med å la elevene presentere annen kunnskap som de allerede har om Mandela og Sør-Afrika.

c) Gå videre med å finne ut hva filmen gjorde dere nysgjerrige på: Hva vil dere gjerne finne ut mer av?

d) Del elevene opp i forskjellige grupper, som hver for seg skal arbeide med å besvare de to spørsmålene som står under. Dette bør de få god tid til, slik at de kan lese bøker om Mandela og sør-afrikansk historie. Arbeider de seriøst med dette, vil de også lære litt om at historiefortelling består i å fremheve enkeltfaktorer, og at historien kan fortelles på mange måter.

I) Hva var de tre viktigste egenskapene til Mandela som gjorde at han kunne bli en lederskikkelse i kampen mot Apartheid?

II) Hva var de tre viktigste utfordringene som Mandela stod overfor i kampen mot Apartheid?

Presenter deretter svarene fra de forskjellige gruppene og vurder om egenskaper og utfordringer passer sammen. Hva vil klassen som helhet si var de viktigste egenskapene og utfordringene? Synes dere dette kom fram i filmen dere har sett?

4. KILDEKRITIKK AV FILMEN (VIDEREGÅENDE)

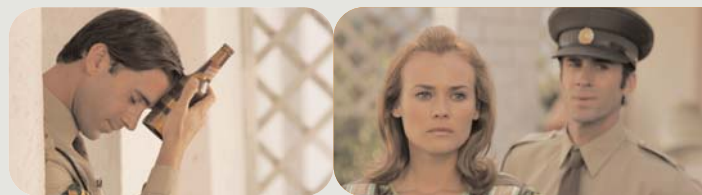
Det er god grunn til å gjennomgå historiske framstillinger på film kritisk – ikke bare fordi film nødvendigvis forenkler historiske fakta og tilpasser de en dramaturgisk modell, men også fordi film har stor påvirkningskraft – og fører til at tilskuerne blir sittende igjen med et inntrykk av hvordan det måtte ha vært. Kritikk av filmatiske framstillinger krever både kunnskaper om saksforholdet filmen tar opp, og kunnskap om hvordan film forteller.

Boken som filmen er basert på, James Gregory's *Goodbye Bafana: Nelson Mandela, My Prisoner, My Friend*, har en tvilsom status. I følge Nelson Mandelas autoriserte biograf, Anthony Sampson, var det langt fra noe vennskapelig forhold mellom Mandela og Gregory, og boken som Gregory skrev skal ha inneholdt løgner og gjengitt informasjon som Gregory kjente til fordi han leste (og sensurerte) Mandelas brev. Det er derfor ekstra god grunn til å undersøke framstillingen med et kritisk blikk.

Her er noen spørsmål som elevene kan jobbe med:

1) Hvilket inntrykk gir filmen av forholdet mellom Gregory og Mandela?

2) Sammenlign filmens framstilling av forholdet mellom Mandela og fangevokterne med Mandelas egen framstilling av forholdet i selvbiografien sin. Et utdrag finner dere på: <http://archives.obs-us.com/obs/english/books/Mandela/achap66.html>

3) Hvilke grunner kan Gregory ha hatt for å skrive boken som filmen er basert på?

4) Hva kunne Gregory oppnå ved å framstille seg som Mandelas venn?

5) Hvilket inntrykk gir filmen av at Gregory forstår Mandela, eller er det heller omvendt Mandela som forstår Gregory?

6) Hva forteller filmen oss om Mandela, og hva får vi ikke vite?

7) Hvem vil du si er filmens hovedperson: Er det Gregory eller Mandela?

8) Hva vil du si om Gregorys politiske engasjement, slik det fremgår av filmen. Vil du si at han jobber for eller mot Apartheid?

9) Hvorfor tror du filmen ble laget?

10) Hva gjør det med inntrykket vi får av Mandela at det er filtrert gjennom perspektivet til Gregory?

11) Bille August sier at dette perspektivet skaper større forståelse for Mandela. På nettsiden for filmen sier han at "In *Goodbye Bafana* we see Nelson Mandela through his opponent's eyes, through James Gregory's point of view. It's similar to *Amadeus*, where the story of Mozart is told through Salieri, which makes Mozart even more remarkable and gives the story further nuances. In *Goodbye Bafana* I

think this point of view makes Mandela more fascinating and charismatic. With this context, one is able to understand more about his power and mind.” Er du enig med ham?

12) Hva forteller filmen om Mandelas politiske kamp – hvorfor er han fengslet? Finn ut de virkelige grunnene til at han ble fengslet.

13) Diskuter dette utsagnet: ”Filmen er rasistisk fordi den betrakter Mandela og konflikten mellom fargede og hvite i Sør-Afrika med den hvite mannens blick. Filmens logikk er at Mandela kjempet for en rettferdig sak, fordi selv en hvit mann sympatiserte med ham. Og ikke: At en hvit mann sympatiserte med ham, fordi Mandela kjempet for en rettferdig sak. Grunnen til det er at filmen overhodet ikke forsøker å vise rettferdigheten i Mandelas sak: De fargedes kamp, deres vilkår, deres diskusjoner, deres liv – men i stedet forsøker å vise hvor vanskelig det var for en hvit mann å sympatisere med ham. Virkningen av filmen er at alle publikummerne tror at vi også ville ha sympatisert med ham, akkurat som Gregory, for det er det eneste rette å gjøre – men det vi heller burde hatt er en film som fikk publikummerne til å tro at vi også er istand til gjennomføre en aktiv og langvarig politisk kamp for å skape en mer rettferdig verden, akkurat som Mandela.”

NETTRESSURSER FOR HISTORIEUNDERVISNINGEN

På ANC's nettsider kan dere finne charteret som utgjorde programmet for kampen mot Apartheid: <http://www.anc.org.za/ancdocs/history/charter.html> og dere kan finne mange ressurser om Nelson Mandela (som utdrag fra selvbiografien hans, taler, videoer): <http://www.anc.org.za/people/mandela>

Fellesrådet for Afrika er en solidaritetsorganisasjon som formidler informasjon om Afrika. Fra nettsiden deres kan dere laste ned et hefte med informasjon om apartheid, «Apartheid – en verden i svart-hvitt, 17 spørsmål og svar om apartheid». I heftet er det også forslag til et rollespill om apartheid. Se: <http://www.afrika.no>

Verdensmagasinet X hadde et temahefte om Sør-Afrika i 2004. Artikkene er lagt ut på nettet, men heftet kan også bestilles. Søk i arkivet etter nr 2, 2004 på siden: <http://www.verdensmagasinetx.no>

Informasjon om filmen fra produksjonsselskapet kan dere finne på: <http://www.goodbyebafana.com>. Innholdet på denne siden kan også tilrettelegges for engelskundervisningen.

LITTERATUR-RESSURSER

Parkin, Kate: Mandela: et autorisert portrett, Cappelen 2006. Inneholder over seksti intervjuer med personer står Mandela nær.

Eriksen, Tore Linné: Mandela: et liv i kamp mot rasisme og undertrykking, Omnipax, 2002. En norsk biografi om Mandela.

Kristensen, Tomm og Norheim, Aud Lise: Høvdingen, Cappelen 1999. Inneholder bidrag fra flere nordmenn om Mandelas liv og virke.

Mandela, Nelson: Veien til frihet, Aschehoug 1994. Mandelas selvbiografi.

